

Hledání a jistota

Dan Drápal

třetí vydání

Nakladatelství KMS

Text © Dan Drápal 1992, 1997

Vydalo Nakladatelství KMS, s. r. o.
Primátorská 41, 180 00 Praha 8
Třetí vydání – 2006

Citáty z Nového zákona jsou, není-li uvedeno jinak, z Českého studijního překladu Bible (překladu KMS). Citáty ze Starého zákona jsou z Českého ekumenického překladu (Ekumenická rada církví v ČSR, 1984), pokud není uvedeno jinak. Citace z kralického překladu jsou označeny K.

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této knihy nesmí být bez písemného svolení vydavatele reprodukována nebo šířena v žádné podobě elektronické ani mechanické, včetně fotokopíí, nahrávek či zařízení do informačních sítí nebo vyhledávacích systémů.

ISBN 80-86449-43-2

PRÁZDNOTA V NÁS

Člověk je tělo, duše a duch. Naše tělo, naše duše i náš duch nemohou existovat samy o sobě, nýbrž jen tehdy, jsou-li naplněny jejich určité potřeby. Potřeby našeho těla jsou zřejmé: určitá teplota, přísun potravy a tekutin, vzduch k dýchání a spánek. Nejde-li o zázrak, pak při velkém poklesu teploty člověk zmrzne, po několika týdnech či měsících bez potravy zemře a bez přísunu vzduchu nastane konec za několik minut.

I naše duše má své potřeby, které ovšem nejsou tak očividné jako potřeby našeho těla. V Československu byla více než jedna generace odchována „materialistickým světovým názorem“, který počítal s lidskou „psychikou“, nemluvil však o lidské duši. Mnozí lidé o duši neuvažovali, přesto však i jejich duše měla své potřeby.

Jsem přesvědčen, že základní potřebou lidské duše je vědomí, že mne má někdo rád, a vědomí, že můj život má nějaký smysl. „Vědomí“ však možná není to správné slovo. Toto slovo totiž etymologicky souvisí s „věděním“, a vědění je pro nás v dnešním užití tohoto slova příliš spjato s měřitelným poznáním. A přitom nějak tušíme, že smysl našeho života, stejně jako skutečnost, že nás někdo miluje, není něco, co bychom mohli nějak měřit nebo dokazovat. I když máme jistotu, že náš život má smysl, i když máme jistotu, že nás někdo miluje, jak můžeme tuto jistotu sdělit někomu jinému? Jak můžeme sdělit už to, že tu jistotu máme, natož k ní někomu dopomoci? Můžeme o tom mluvit, můžeme (a jsem přesvědčen, že pro křesťany dokonce platí, že mají) o tom vydávat svědectví, ale nemůžeme to ani dokázat či poměřit.

Proto by bylo možná vhodnější použít slovo „tušení“. Jsem přesvědčen, že naše duše touží po určité **jistotě**, že jsme milováni a že náš život má smysl, ale může přežívat i s pouhým **tušením**. Naopak nabudeme-li přesvědčení, že nás nikdo rád nemá nebo že náš život nemá žádný smysl, naše duše hyne. Toto hynutí duše

může mít více podob: někdy vede člověka k sebevraždě, jindy k cynismu, kdy člověk pohrdá životem vůbec a prázdnotu své duše se snaží přehlušit množstvím materiálních předmětů či erotických nebo jiných prožitků, kterými se zahrne, protože nevěří, že ho někdo má opravdu rád či že jeho život má hlubší smysl, dává najevo pohrdání tímto životem nikoli tím, že by zabil sám sebe, nýbrž tím, že je někdy dokonce schopen zabít i jiné, aby pouze tělesně „přežil“ a dosáhl ukojení svých tělesných (ať už skutečných či domnělých) potřeb.

Láska a smysl života je tedy něco, k čemu tíhneme, co hledáme, po čem toužíme. Jsou rodiny, kde se o tom vůbec nemluví. Jsou lidé, s nimiž o tom nikdo nemluvil po dlouhá léta. Můžeme žít ve společnosti, kde se pokládá za zbytečné filozofování si takové otázky klást a kde se pokládá za slabost přiznat si, že toužím po lásce. Právě pro lidi, kteří v takovém prostředí vyrůstají, je někdy osvobozující už to, že s nimi někdo o těchto věcech začne mluvit, nebo že jim někdo přizná, že sám po lásce touží. Sami třeba nemají odvalu při prvním setkání přiznat svou radost nad tím, že existují „tak blázniví a naivní lidé“, kteří o těchto věcech otevřeně hovoří, dokonce někteří možná budou „frajeřit“ a dávat najevo pohrdání takovými řečmi, ale nenech se mýlit a neboj se těchto projevů (budou častější při rozhovoru ve skupině než mezi čtyřma očima); i když navenek ničeho nedosáhneš, semínko bylo zaseto, a možná někdo jiný za delší či kratší dobu naváže na tento rozhovor. Možná na něj navážeš sám.

Lidé toužící po lásce či po smyslu života (a takoví jsme všichni, vždyť to jsou základní potřeby naší duše) ve skutečnosti touží po Bohu, ať už by s touto výpovědí souhlasili, nebo se jí zuby nehty bránili. V Písmu – Bibli – je psáno, že *Bůh je láska* (1 Jan 4,8). A Janovo evangelium začíná slovy: *Na počátku bylo slovo a to slovo bylo u Boha a to slovo byl Bůh*. Abychom této výpovědi Písma dobře porozuměli, je dobré vědět, že „slovo“ se řecky řekne **logos**. Nicméně význam slova „logos“ v řečtině je podstatně širší než význam českého slova „slovo“. **Logos** znamená nejen „slovo“, nýbrž také „účet“, což pro nás není podstatné, ale také „smysl“ či „řád“, což je pro nás v této souvislosti velmi podstatné. První věta Janova evangelia nám totiž tímto

říká, že na počátku byl smysl a řád. Ve své první epištole nám Jan říká, že Bůh je láska; na počátku svého evangelia nám říká, že Bůh je řád. Aby nedošlo k nedorozumění, je třeba zde uvést jedno varování: tyto výpovědi Písma **nelze jednoduše obrátit**. Nelze tedy říci, že „láska je Bůh“ nebo že „řád je Bůh“. Ba dokonce jakmile lidé zbožší své před stavy o lásce a řádu, může to vést k velmi tragickým koncům.

V každém případě však platí, že každý člověk toužící po lásce a po smyslu života ve skutečnosti touží po Bohu.

První věta Janova evangelia ovšem obsahuje ještě mnohem víc, než jsme si zatím uvědomili. Není totiž vyslovena do nějakého vzduchoprázdna: podobně jako dnes, i v době Pána Ježíše Krista, stejně jako v době dva tisíce let před Jeho příchodem v těle do tohoto světa, si lidé kladli otázku po vzniku vesmíru. Řecká i sumerská a později babylónská mytologie dává na tuto otázku určitou odpověď. Odpověď, která je diametrálně odlišná od výpovědi Janova evangelia.

Řecká i sumerská mytologie mluví o množství všelijakých bohů. Jejich jména se samozřejmě liší, ale starověcí lidé přišli na to, že bohy jednotlivých národů lze do jisté míry k sobě přiřazovat. Možná to znáte spíše ze srovnání mytologie řecké a římské: řecká Artemis je římská Diana, Héra je Juno, Zeus je Jupiter atd.

Co bylo „na počátku“ podle řecké či sumerské mytologie?

Dle sumerské mytologie je na počátku nestvůra jménem Tiamat, proti níž bojují bohové, leč bezvýsledně, dokud nad ní nezvítězí bůh Marduk, který jí roztrhne tlamu. Z jejího horního patra je obloha, z dolního patra pak země.

V řecké mytologii je to poněkud jinak, ale princip je stejný: přišera se ovšem nejmenuje Tiamat, nýbrž **CHAOS**. Bohové bojují proti této nestvůře, až zvítězí, a do světa je vnesen řád.

Zatímco Boží slovo nám říká, že na počátku byl řád, pohanské mytologie nám shodně říkají, že na počátku byl chaos. Slovo Boží říká, že na počátku byl svrchovaný Bůh, který je totožný se smyslem, pohanské mytologie nám říkají, že jeden z bohů teprve vnesl smysl do původního zmatku.

Slovo „počátek“ (řecky **arché**) má v naší řeči podobně zúžený význam jako slovo **slovo** ve srovnání s řeckým **logos**. Počátek pro

nás znamená v podstatě jen počátek v čase. Řecké **arché** se ovšem do latiny překládá **principium**, což samozřejmě opět znamená **počátek**, ale rovněž **princip**. Domyslíme-li to, pak první větu Janova evangelia můžeme přeložit „Na počátku bylo slovo“, ale také „principem (skutečnosti) byl řád“. Nelze se přít, který překlad je lepší; v řečtině nejde o alternativu, obojí je vysloveno současně.

Mají tyto úvahy pro nás nějaký význam? Snad to není jasné na první pohled, ale je zřejmé, že kdo uvěří Božímu slovu, slyší už nyní radostnou zprávu: podstata skutečnosti není taková, že by bylo nutno smysl života pracně dobývat na vše předcházejícím chaosu, nýbrž smysl a řád je v samé povaze Boží, a tento Bůh je svrchovaný, všemu ostatnímu předcházející.

Nicméně toto poznání samo o sobě ještě neřeší náš problém. I když toto víme, stále ještě můžeme v sobě cítit prázdnotu. Je-li Bůh, který je smysl a který je láska, jak to, že Ho nevnímáme? Můžeme vůbec vstoupit do nějakého vztahu k Němu?

SVĚDOMÍ

Německý filosof Immanuel Kant kdysi řekl: „Dvě věci mne naplňují úžasem: hvězdné nebe nade mnou a mravní zákon ve mně.“ V této větě je skrytá veliká moudrost.

V Písmu je napsáno: *...protože to, co lze o Bohu poznat, je jim (= lidem) zřejmé; Bůh jim to zjevil. Jeho věčnou moc a božství, ačkoli jsou neviditelné, lze totiž od stvoření světa jasně vidět, když lidé přemýšlejí o jeho díle, takže jsou bez výmluvy. Ačkoli poznali Boha, neoslavili ho jako Boha ani mu neprojevíli vděčnost...* (Řím 1,19nn).

Zde nám Boží slovo říká, že z viditelných věcí lze usoudit na neviditelného tvůrce. Viditelné věci můžeme pozorovat různým způsobem: podobně jako Immanuel Kant můžeme být při náhodné procházce uchvázeni hvězdným nebem nad námi, nebo můžeme být uchvázeni v Národním muzeu při pohledu na nádherná křídla tropických motýlů, nebo při odpočinku v lese můžeme obdivovat nádhernou strukturu smrkových větví... Pozorování přírody je vždycky jakousi výzvou, abychom se ptali, kde se to tu vzalo... A je celkem jedno, zda pozorujeme makrokosmos – hvězdné nebe nad námi, a to třeba dalekohledem – nebo mikrokosmos, např. strukturu listu nebo mikroskopické dění v kapce vody z rybníka. Vždy spatříme jakousi zvláštní kombinaci **nahodilosti** a **řádu**. Podíváme-li se na hvězdné nebe nad námi, nevidíme tam, nemáme-li určitou dávku fantazie, žádné obrazce, žádný řád, a přitom každá z těch hvězd a planet se pohybuje po vypočitatelných drahách, takže v planetáriu nám mohou nasimulovat, jak by hvězdná obloha v Praze vypadala dejme tomu 1. ledna roku 3001 ve 02:30. Řád tam není patrný na první pohled, ale je tam. Podobně je řád v každé růži, třebaže nejsou žádné dvě úplně stejné. I každá sněhová vločka je zcela individuální, ale není jediná, která by neměla šest paprsků.

Tato pozoruhodná kombinace nahodilosti a řádu je dílem Stvořitelovým. Svým rozumem můžeme (tak to říká Písmo) usoudit na to, že nad námi je věčný Bůh. Nicméně všechny tyto sku-

tečnosti jsou poukazy, nikoli důkazy. Všimněte si, že Bůh pomáhá těm, kdo Ho chtějí najít, nicméně nikoho nenutí k víře. Chceš-li, můžeš i nadále zastávat názor, že všechno je dílem náhody a postupného vývoje.

Kant však mluvil i o mravním zákonu v nás.

Ve většině moderních jazyků je známo slovo **svědomí**. Pokud se nad ním zamyslíme, vidíme, že se jedná o vědomí – s někým nebo s něčím. Latinsky je to *con-scientia*, anglicky *con-science*. Německé *Ge-wissen* sice nemá to „s“, nicméně shodně s ostatními indoevropskými jazyky dává do souvislosti svědomí a vědění. Hebrejšтина je řeč poněkud jiná, svým způsobem velmi barvitá, obrazová a výmluvná. Na rozdíl od indoevropských jazyků nezná abstraktní slovo pro svědomí, ale používá místo něj slovo „ledviny“. Hospodin zkoumá ledviny, píše se v Písmu (Zj 2,23), a nemyslí se tím, že dělá diagnózu našich ledvin, nýbrž že zpytuje naše svědomí.

Toto obrazové vyjádření v sobě skrývá určité velmi přesné poznání. Můžeme do jisté míry ovlivnit své tělesné funkce. Můžeme si rozhodnout, kdy budeme jíst, pít, do značné míry i spát, kdy půjdeme na záchod, kdy zatajíme dech nebo zavřeme oči. Nemůžeme se však rozhodnout, kdy bude pracovat náš žaludek, dvanácterník, játra nebo ledviny.

Zatímco některé tělesné projevy můžeme ovlivnit téměř absolutně (chůze, jídlo), jiné dočasně nebo částečně (zatajení dechu, spánek), některé neovlivňujeme prakticky vůbec. Jak je tomu s projevy naší duše?

Můžeme se rozhodnout, že se nad něčím zamyslíme, nebo že tomu nebudeme věnovat pozornost. Můžeme trénovat své myšlení a dávat mu určitý směr. Co se týče citů, je to poněkud složitější: své city ovládáme pouze částečně. Křesťan se s Boží pomocí může naučit své city ovládat, nicméně citová hnutí se překonávají mnohdy nesnadno.

A ještě jinak je tomu se svědomím. Svědomí pracuje neúprosně, ať chceme, nebo nechceme. Na rozumové rovině můžeme sami sobě i jiným stokrát dokazovat, že v určité situaci jsme se měli právo zachovat určitým způsobem, a přece nám bude svědomí signalizovat zcela neúprosně, že jsme jednali nečestně.